

توسعه فیزیکی شهرهای اسلامی و تعیین جهت‌های توسعه

(مطالعه موردی: شهر اردکان یزد)

کمال امیدوار*^۱، محمدرضا هاتقی^۲

^۱ دانشیار اقلیم‌شناسی دانشگاه یزد

^۲ کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور اردکان

تاریخ پذیرش: ۹۱/۲/۳۰

تاریخ دریافت: ۹۰/۱۲/۲۵

چکیده

پدیده شهرنشینی، تحولاتی را در ساختار فیزیکی، اقتصادی و فرهنگی - اجتماعی شهرها به وجود آورده است. شهر اردکان در شمال شهر یزد واقع شده است. با توجه به رشد جمعیت، توسعه فیزیکی این شهر در جهت افقی بوده و گسترش مداوم ساخت و سازهای شهری سبب از بین رفتن مزارع کشاورزی و باغ‌های اطراف شهر شده است. این مقاله سیر تحول و توسعه فیزیکی اردکان را بررسی می‌کند. در این باره، عوامل و متغیرهای مختلفی مانند راه‌های ارتباطی، شبکه سنتی استحصال آب (قنات‌ها)، عوامل اقتصادی، نقش مذهب، سیاست و مدیریت شهری مورد توجه قرار گرفته است. روش تحقیق، تلفیقی با بهره‌گیری از روش‌های میدانی، تاریخی، توصیفی و تحلیلی بوده و از داده‌ها و اطلاعات جمعیتی، اشتغال، صنعت، فرهنگی، اجتماعی، آموزشی، شهرداری و وسعت و کاربری‌های موجود در مرکز آمار ایران و طرح‌های هادی و جامع شهری و مقایسه آن‌ها در دوره‌های مختلف ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۰ و نقشه‌های توپوگرافی محل استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که شهر اردکان چهار مرحله توسعه شهری را پشت سر گذاشته است. قنات‌ها نقش اساسی در پیدایش شهر و سپس چاه‌های عمیق و نیمه عمیق و انتقال آب از زاینده‌رود، تأثیر مهمی در تحول و توسعه فیزیکی اردکان داشته‌اند. عوامل افزایش جمعیت، گسترش وسعت شهر سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۰، وجود چهار محور ترانزیتی مهم، گسترش زیاد بخش صنعت، اشتغال و آموزش در محور ارتباطی شمال - جنوب به ویژه محور اردکان - نایین و سمت غربی شهر، وجود و گسترش اماکن مذهبی در محله‌های مختلف و وجود ۶۰۰ هکتار اراضی بایر به صورت پراکنده در سطح شهر در توسعه فیزیکی اردکان نقش بسیار مهمی داشته‌اند. به علت محدودیت‌هایی که در بخش‌های شمالی، شرقی و جنوبی شهر وجود دارد، توسعه فیزیکی آن به سمت این مناطق نامناسب است.

واژگان کلیدی: توسعه فیزیکی، توسعه شهری، توسعه کالبدی، روند تکوین، اردکان یزد.

Course of Change and Physical Development of Islamic Cities and Determining the Development Directions (A Case Study: Ardakan City in Yazd Province)

Kamal Omidvar

Associate Prof, Dean of Climatology , University of Yazd

Mohammad Reza Hatefi

M.A. in Geography and Urban Planning , Ardakan Payam-e Noor University

Abstract:

The phenomenon of urban settlement has created certain changes in physical, economic , cultural and social structure of cities. Ardakan city is located in the north of Yazd city . With regard to the growth of population , the physical development of this city has been in the horizontal direction and the constant expansion of urban constructions has destructed agricultural fields and gardens around the city. This article is an attempt to study the physical change and development of Ardakan. The research method is a combination and uses the field, historical , descriptive and analytical methods . Furthermore, the data of population, employment , industry, culture, social , educational , municipality's , area and existing use in Iranian Statistical Center and urban pilot projects and their comparison in different periods from 1956 to 2012 and finally the place topographical maps have been used. The findings show that Ardakan city has passed four urban development stages . Qanats have had a basic role in the formation of city and then deep and semi-deep wells and transfer of Zayanderood water , all have had important roles in physical development of Ardakan. The factors of population increase, the expansion of city area from 1956 to 2012 , the presence of four important transit routes , development of industry , employment and education in the link axes of north-south specially the pivot of Ardakan-Nayeen and the western part of the city , the presence and expansion of religious places in different districts and the 600 hectares of scattered uncultivated lands at city level have played important roles in the physical development of Ardakan. Due to limits in northern, eastern and southern parts of city, its physical development towards these regions is unfavorable.

Keywords: Physical Development, Urban Development, Physical Development , Evolution Trend, Ardkan of Yazd.